

**ზოგიერთი პრობლემა სასკოლო განათლების სისტემაში
და გადაჭრის პერსპექტივები**

მოკლე შინაარსი

ხარისხიანი განათლების მიღება დღეს ერთ-ერთი აქტუალური და პრიორიტეტული მიმართულებაა. როგორ უნდა მოხდეს ხარისხის უზრუნველყოფა, რა უნდა გაკეთდეს სკოლაში, რომ აბიტურიენტი მომზადებული შეხვდეს ერთიან ეროვნულ გამოცდებს?

საზოგადოებაში ჯერ კიდევ არსებობს შეხედულება, რომ სწავლის გაგრძელება შეუძლებელია დამატებითი მომზადების გარეშე. ბუნებრივად ისმის კითხვა: დამატებითი მომზადების გარეშე, სასკოლო განათლებით, პირს რამდენად შეუძლია ერთიანი ეროვნული გამოცდების წარმატებით ჩაბარება და უმაღლეს სასწავლებელში ჩაბარება? ცხადია, აღნიშნული პროცესის წინაპირობას სკოლის მოსწავლეეთათვის საატესტატო – კომპიუტერული ადაპტიური ტესტირების (CAT-is, Computerized Adaptive Testing) წარმატებით ჩაბარება წარმოადგენს.

მიმდინარე პროცესის ანალიზისას იკვეთება მშობლის მიერ შვილის დამატებით კერძო მომზადება როგორც ერთიანი ეროვნული გამოცდებისათვის, ასევე სკოლის საატესტატო (CAT-is) გამოცდებისათვის.

აღნიშნული საკითხის შესწავლისათვის ჩავატარეთ ლოკალური ხასიათის ემპირიული კვლევა – სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში ახალციხისა და ახალქალაქის მუნიციპალიტეტების საჯარო სკოლების სხვადასხვა საფეხურის მოსწავლეების, მათი მშობლების, მასწავლებლების და დირექტორების გამოკითხვა.

გამოკითხვის შედეგების თანახმად გამოიკვეთა, რომ, თუ მეთერთმეტე-მეთორმეტე კლასებში სასკოლო საგნებში დამატებითი მომზადება საატესტატო გამოცდებისათვის მზადებით არის განპირობებული, საბაზო და საშუალო საფეხურებზე სასკოლო საგნებში დამატებითი მომზადება ზოგადი განათლების ჯერ კიდევ დაბალი ხარისხით არის გამოწვეული.

გამოკითხულ მოსწავლეთა ნაწილი, რომელიც არ ემზადება და სწავლის გაგრძელებას აპირებს დამატებითი მომზადების გარეშე, მიზეზად მხოლოდ ფინანსების სიმცირეს ასახელებს. როგორც ჩანს, აღნიშნული მომსახურებით სარგებლობის შესაძლებლობა ფინანსურად შეძლებულ ოჯახებს აქვთ.

მიგვაჩნია, რომ ყველა მოსწავლის თანაბარ პირობებში ყოფნისათვის, სასურველია, დამატებითი საგანმანათლებლო მომსახურების უზრუნველყოფა სკოლის დონეზე. ამის განხორციელების უფლება

სკოლას აქვს. მას შეუძლია, მოსწავლეებს შესთავაზოს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული დამატებითი საგანმანათლებლო და/ან ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული საგანმანათლებლო მომსახურება. ამავე დროს, სასკოლო სასწავლო გეგმის თანახმად, სკოლას უფლება აქვს, მშობლებთან შეთანხმებით, მოსწავლეებს შესთავაზოს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული დამატებითი ფასიანი საგანმანათლებლო მომსახურება (ესგ, 2011-2016, მუხლი 12; ესგ, 2017-2023, მუხლი 22).

მნიშვნელოვანია მშობელთა ჩართულობის გაზრდა სასკოლო განათლების ხარისხის ამაღლებაში (მაგალითად, მონიტორინგის პროცესში); გასაუმჯობესებელია შეფასების სისტემა, განმავითარებელი შეფასება, მოსწავლის პროგრესი, კომუნიკაცია მშობელსა და მასწავლებელს შორის.

სკოლამ აღნიშნული საკითხი შეიძლება გადაწყვიტოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან თანამშრომლობით. ამის კარგი პრაქტიკა არსებობს სამცხე-ჯავახეთში – ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმების საფუძველზე – სსიპ სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და რეგიონის საჯარო სკოლებს შორის, რომლებიც ამ მიმართულებით უკვე თანამშრომლობენ.

საკვანძო სიტყვები: სასკოლო განათლება, დამატებითი მომზადება, საგანმანათლებლო მომსახურება სკოლის დონეზე.

Marekh Natenadze

SOME PROBLEMS IN GENERAL EDUCATION SYSTEM AND SOLUTION PERSPECTIVES

Abstract

To get the qualified education is one the actual and priority directions. How can be ensured the quality of education and what can be done at a school to prepare students for the Unified National Exams?

Public opinion still exists, that the education in higher educational institution cannot be continued without additional preparation. Naturally the question rises: how can a person successfully pass the Unified National Exams and continue study in higher educational institution without additional preparations and only with school education? Obviously, the prerequisite of this process for school students is to pass successfully the Computerized Adaptive Testing (CAT).

The analysis of the current processes reveals that parents prepare their children privately for both the Unified National Exams and the school exams (CAT).

To study this issue, we conducted a local empirical research in Samtskhe-Javakheti region. The participants of the survey were students of different grades, their parents, teachers and school principals from public schools of Akhaltsikhe and Akhalkalaki municipalities.

The results of the survey revealed that if additional preparations for 11-12 graders are aimed help them to pass CAT exams, students of secondary level go to private teachers in different subjects just because the quality of education in schools are still low.

A part of the surveyed students who do not go to the private teachers but aims to continue education in HEIs explain it with lack of finances. It can be concluded that private preparation is available only for students whose families earn enough money.

We believe that for creating equal opportunities for all students it is preferable to provide additional educational services at a school level. The school has the right to do so. It can provide students with educational services that are envisaged by the National Curriculum and/or not covered by the National Curriculum. At the same time, according to the school curriculum, the school has the right, with the agreement with parents, to offer students additional paid educational services provided by the National Curriculum (The National Curriculum, 2011-2016, article 12; The National Curriculum, 2017-2023, article 22).

It is important to involve parents in order to improve the quality of school education (for example, in the monitoring process); evaluation system needs to be improved too.

This issue of the school can be solved in cooperation with higher education institutions. Exist the good practice in Samtskhe-Javakheti - on the basis of a memorandum of cooperation - between the LEPL Samtskhe-Javakheti State University and the public schools of the region that cooperate in this direction.

Key words: The school education, the additional preparation, educational services at a school level.

შესავალი. საქართველოში, სკოლაში სწავლის პარალელურად, სასკოლო საგნებში დამატებითი კერძო მომზადების პროცესს, ხანგრძლივი ისტორია აქვს. მოსწავლეები დამატებით ემზადებოდნენ გასული საუკუნის 70-80-იან წლებშიც უმაღლეს სასწავლებლებში სწავლის გაგრძელების მიზნით.

საკითხის შესასწავლად ჩავატარეთ კვლევა. დავინტერესდით, თუ რა გავლენა აქვს სკოლაში სწავლის პარალელურად, სასკოლო საგნებში დამატებით კერძო მომზადებას მოსწავლის:

- აკადემიურ მოსწრებაზე;
- სწავლის შედეგებზე;

- ერთიანი ეროვნული გამოცდების წარმატებით ჩაბარების მაჩვენებლებზე.

აღვნიშნავთ, რომ მუშაობის პროცესში, ლიტერატურის გაცნობის ეტაპზე, სანდო მონაცემები ვერ მოვიძიეთ.

ამავე დროს, კვლევის დაწყებამდე გავეცანით სათანადო პედაგოგიურ ლიტერატურას (მილსი, 2007; ბრეი, 2009 და სხვ.).

მეთოდი. კვლევის პროცესში გამოყენებული იქნა შემდეგი მეთოდოლოგია და ინსტრუმენტები: ჩატარდა შერეული ტიპის კვლევა. გამოყენებულ იქნა გამოკითხვის მეთოდი, კერძოდ, გამოკითხვის ორივე სახე: ინტერვიუ (ინდივიდუალური და ჯგუფური) და ანკეტირება. ჩატარდა ნახევრად სტრუქტურირებული გამოკითხვა. ყველა ინტერვიუში მნიშვნელოვანი დამხმარე კითხვა იყო „რატომ?“.

გამოკითხვა ჩატარდა სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში ახალციხისა და ახალქალაქის მუნიციპალიტეტების საშუალო სკოლებში. გამოკითხვაში მონაწილეობდნენ სკოლების სხვადასხვა საფეხურის მოსწავლეები, მათი მშობლები, მასწავლებლები, სკოლის დირექტორები.

გამოკითხვის ეტაპის დაწყებამდე, რესპოდენტთა გულწრფელობის მიზნით, სკოლებში ჩატარდა სამუშაო შეხვედრები. რესპოდენტებს წინასწარ მიეცათ გარანტია მათთან გასაუბრების შედეგების კონფიდენციალურობის დაცვის თაობაზე – რესპოდენტებს განემარტათ, რომ არ მოხდებოდა მათი ვინაობის გამხელა. ასევე, მათთან შეთანხმებით, შეირჩა გამოკითხვის ჩატარების დრო. გამოკითხვა ჩატარდა 2017 წლის 1 თებერვლიდან 1 მაისამდე. სამუშაოებს წინ უძღვოდა კვლევის ინსტრუმენტის პილოტირების ეტაპი.

სკოლაში სწავლის პარალელურად სასკოლო საგნებში დამატებითი მომზადების შესახებ საკითხი სხვადასხვა დროს არაერთი სასწავლო-საგანმანათლებლო დაწესებულების თუ არასამთავრობო სექტორის განხილვის საგანი ყოფილა; განათლების პოლიტიკის დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტმა ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ 2003 წლიდან განახორციელა კვლევა; კვლევის პირველი ეტაპი ჩატარდა 2003-2006 წლებში, მეორე ეტაპი – 2009-2010 წლებში, მესამე ეტაპი კი 2011 წლის ივლისი-დეკემბრის პერიოდში განხორციელდა.

აღნიშნული კვლევის ძირითადი შედეგების მიხედვით, საქართველოში, სკოლაში სწავლის პარალელურად სასკოლო საგნებში დამატებით ემზადება სკოლის ყოველი მეოთხე მოსწავლე. სკოლის საფეხურების ზრდასთან ერთად დამატებითი მომზადების მაჩვენებლები იზრდება და კრიტიკულ მაჩვენებ-

ელს დამამთავრებელ კლასში აღწევს.

ჩვენ მიერ განხორციელებული გამოკითხვის შედეგების თანახმად გამოიკვეთა, რომ თუ მეთერთმეტე-მეთორმეტე კლასებში სასკოლო საგნებში დამატებითი მომზადება საატესტატო გამოცდებისათვის მზადებით არის განპირობებული, საბაზო და საშუალო საფეხურებზე სასკოლო საგნებში დამატებითი მომზადება ზოგადი განათლების ჯერ კიდევ დაბალი ხარისხით არის გამოწვეული. დამატებით ემზადებიან დაწყებითი საფეხურის მოსწავლეებიც, მათ შორის, პირველ-მეორეკლასელები. დაწყებით და საბაზო საფეხურებზე მოსწავლეები მაქსიმუმ სამ საგანში ემზადებიან, ძირითადად, ქართული ენასა და ლიტერატურაში, მათემატიკასა და უცხო ენაში (ძირითადად, ინგლისური ან/და რუსული), საშუალო საფეხურზე – ოთხ, მეთერთმეტე და მეთორმეტე კლასებში ხუთ საგანში (მეთერთმეტე კლასში ძირითადად ემზადებიან საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში).

კითხვაზე, თუ ვინ არის თქვენი კერძო მასწავლებელი, ვისთან ემზადებით დამატებით, გამოკითხულ მოსწავლეთა უმრავლესობამ (58%) დაასახელა იმავე სკოლის პედაგოგი, კლასის მასწავლებელი; ზოგიერთ შემთხვევაში – სხვა სკოლის პედაგოგი ან უმაღლესი სასწავლებლის პედაგოგი (ლექტორი). გამოკითხულ მოსწავლეთა მცირე ნაწილმა დაასახელა დამატებითი მომსახურების სხვა მასწავლებელი (პირი), რომელიც დასაქმების პარალელურად ეწევა საგანმანათლებლო საქმიანობას ან მხოლოდ ამ საქმითაა დაკავებული.

გამოკითხულ მოსწავლეთა ნაწილი, რომელიც სწავლის გაგრძელებას აპირებს, მაგრამ დამატებით არ ემზადება, ამის მიზეზად მხოლოდ ფინანსების სიმცირეს ასახელებს. აღსანიშნავია, რომ სოფლებში ეს მიზეზი კიდევ უფრო დიდმა ნაწილმა დაასახელა. როგორც ვხედავთ, აღნიშნული მომსახურებით (დამატებითი მომზადების) სარგებლობის შესაძლებლობა ფინანსურად შეძლებულ ოჯახებს აქვთ.

დამატებითი ფასიანი მომზადების არსებობას გამოკითხული მასწავლებლები და სკოლის დირექტორები ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობას უკავშირებენ. მათი აზრით, ხელფასი ოჯახის შემოსავლებისთვის არასაკმარისია, ისინი საჭიროებენ დამატებით ფინანსურ შემოსავალს და ამიტომ მიმართავენ მოსწავლეების დამატებითი ფასიან მომზადებას. აქვე შევნიშნავთ, რომ ჩვენ არ შეგვისწავლია მშობელთა დანახარჯი, მაგრამ ცხადია, რომ მშობელი ცდილობს, უფრო მეტი ფულის ინვესტირება შეიღოს განათლებაში მოახდინოს.

შედეგები და მსჯელობა. სასკოლო განათლების ხარისხის

ამაღლებლაში მნიშვნელოვანია მშობელთა ჩართულობის გაზრდა მონიტორინგის პროცესში; გასაუმჯობესებელია შეფასების სისტემა, განმავითარებელი შეფასება, მოსწავლის პროგრესი, კომუნიკაცია მშობელსა და მასწავლებელს შორის.

მოგვანია, რომ ყველა მოსწავლის თანაბარ პირობებში ყოფნისათვის, სასურველია, დამატებითი საგანმანათლებლო მომსახურების უზრუნველყოფა სკოლის დონეზე. ამის განხორციელების უფლება სკოლას აქვს. მას შეუძლია მოსწავლეებს შესთავაზოს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული დამატებითი საგანმანათლებლო და/ან ეროვნული სასწავლო გეგმით გაუთვალისწინებელი საგანმანათლებლო მომსახურება. ამავე დროს, სასკოლო სასწავლო გეგმის თანახმად, სკოლას უფლება აქვს, მშობლებთან შეთანხმებით, მოსწავლეებს შესთავაზოს ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული დამატებითი ფასიანი საგანმანათლებლო მომსახურება (ესგ, 2011-2016, მუხლი 12; ესგ, 2017-2023, მუხლი 22).

სკოლამ აღნიშნული საკითხი შეიძლება გადაწყვიტოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებთან თანამშრომლობით. ამის კარგი პრაქტიკა არსებობს სამცხე-ჯავახეთში – ერთიერთ თანამშრომლობის მემორანდუმების საფუძველზე – სსიპ სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და რეგიონის საჯარო სკოლებს შორის, რომლებიც ამ მიმართულებით უკვე თანამშრომლობენ.

სწავლის პარალელურად სასკოლო საგნებში დამატებითი კერძო მომზადების საკითხთან დაკავშირებით საყურადღებოა გამოკითხული მოსწავლეების და მათი მშობლების შეფასება, კერძოდ, მათი აზრით, სასკოლო საგნებში დამატებითი კერძო მომზადება დადებითად მოქმედებს მოსწავლის აკადემიურ მოსწრებაზე, მისი სწავლის შედეგებზე და ასევე ერთიანი ეროვნული გამოცდების წარმატებით ჩაბარების მაჩვენებლებზე; უფრო მეტიც, ეს დამოკიდებულება პირდაპირპროპორციულია და ისინი სასკოლო საგნებში დამატებით კერძო მომზადებას მიიჩნევენ სავალდებულო და აუცილებელ აქტივობად. ამის არგუმენტად კი ასახელებენ კონკრეტულ შემთხვევებს, როდესაც მოსწავლეები სასკოლო საგნებში დამატებითი კერძო მომზადების გარეშე ვერ გადალახავდნენ თუნდაც სკოლის საატესტატო გამოცდებზე აღნიშნულ საგნებში ბარიერს.

დამატებითი მომზადების მოთხოვნის ფაქტორებისა და სასკოლო განათლების საკითხზე მსჯელობის დროს, ვფიქრობთ, გასათვალისწინებელია ძირითადად:

- მასწავლებელთა პროფესიული მდგომარეობა:

- მათი საგნობრივი და მეთოდური კომპეტენციები.
- მშობელთა პედაგოგიზაციის დაბალი დონე;
- მშობლებისთვის ძირითადად უცხოა სწავლა/სწავლების თანამედროვე მიდგომები, სტრატეგიები და ზოგადად, აქტიური სწავლების საკითხები. ამავე დროს, მშობლებს ახასიათებთ მიმბაძველობა – სხვა მოსწავლეების, მაგალითად, მეზობლის, მეგობრის, ნათესავის შვილების მსგავსად ცდილობენ საკუთარმა შვილებმაც მიიღონ დამატებითი მომზადება სასკოლო საგნებში იმის გაუთვალისწინებლად, საჭიროებენ თუ არა მათი შვილები აღნიშნულ სერვისს (დამატებით მომზადებას).

დასკვნები. თუ გადავხედავთ დამატებითი მომსახურების მასწავლებელთა ასაკს, ფაქტობრივად, მათი ასაკი იწყება 18-20 წლიდან, ისინი სტუდენტობის ასაკიდან იწყებენ კერძო დამატებით მომსახურებას.

შრომის ბაზრის და კურსდამთავრებულთა დასაქმების საკითხის შესწავლის შედეგად მანქნებლები ცხადყოფს, რომ მათი დიდი ნაწილი დასაქმების პარალელურად ეწევა აღნიშნულ საქმიანობას ან მხოლოდ ამ საქმიანობა დაკავებული.

რაც შეეხება კითხვას – უმაღლეს სასწავლებლებში აბიტურიენტები მხოლოდ დამატებითი მომზადების შედეგად ხვდებიან თუ არა, პასუხი უარყოფითია. ამას ცხადყოფს სსიპ სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჩატარებული სტუდენტთა გამოკითხვის შედეგები – გამოკითხულ სტუდენტთა ნაწილმა სასკოლო განათლებით, დამატებითი მომზადების გარეშე, შეძლო ერთიანი ეროვნული გამოცდების წარმატებით ჩაბარება და უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის გაგრძელება. სტუდენტთა ეს კატეგორია ძირითადად სოფლის სკოლების კურსდამთავრებულია.

როგორც ირკვევა, თემა ხარისხიანი განათლების მიღების შესახებ არცერთ პერიოდში არ კარგავს აქტუალობას და განსაკუთრებით ამჟამად, როდესაც სწავლა/სწავლების პროცესი ახალ მიმართულებას იძენს ანუ დღის წესრიგში დგება მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების ახალი მიდგომები.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

ბრეი, 2009 – Mark Bray, *Confronting the Shadow Education System: What Government Policies for What Private Tutoring?* 2009.

ესე, 2011-2016, მუხლი 12 – ეროვნული სასწავლო გეგმა, 2011-2016, თავი II, მუხლი 12.

ესე, 2017-2023, მუხლი 22 – ეროვნული სასწავლო გეგმა, 2017-2023, თავი V, მუხლი 22.

კერძო რეპეტიტორობა საქართველოში, 2011 – კერძო რეპეტიტორობა საქართველოში (ტენდენციები, კონტექსტი და შესაძლო გადაწყვეტილებები), განათლების პოლიტიკის დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი, 2011.

მილსი, 2007 – ჯეფრი ი. მილსი, სამოქმედო კვლევა, სახელმძღვანელო მკვლევარ პედაგოგთათვის, მესამე გამოცემა, სამხრეთ ორეგონის უნივერსიტეტი, 2007.